

Научна конференция "Христо Караманджуков и Родопите"

На 2 и 3 май 2011 г. в Смолян бе проведен научен форум, посветен на 60-годишнината на централизираното архивно дело в България, 135 години от рождението на Христо Караманджуков и 74 години от основаването на Българомохамеданската културно-просветна дружба "Родина". Тя бе открита от академик Георги Марков и приветствана от кмета на Община – Смолян, г-жа Дора Янкова. Изслушани бяха 13 доклада, разделени в две пленарни заседания.

Първ представя своя доклад проф. Иван Филчев – директор на Тракийския научен институт, който се спря на "Дейността на Христо Караманджуков в организираното тракийско движение". Акцентувано бе на факта, че това е единственият представител на Родопите, който участва последователно в трите конгреса на Одринския окръжен революционен комитет – в Пловдив през 1902 г., на Петрова нива, 1903 г. и във Варна, 1904 г. Вторият важен момент в доклада на проф. Филчев бе участието на Христо Караманджуков в четата на войводата Георги Кондолов и подготовката на Странджанския край за въстанието 1902-1903 г. Третият акцент в доклада бе, че Караманджуков е първият председател на Тракийския научен институт след 19 май 1934 г.

Доц. д-р Христо Гиневски предложи интересна информация за "Погромът над революционната организация в Ахъчелебийско и усилията на Христо Караманджуков за нейното възстановяване".

Доц. д-р Георги Митринов от Института по български език към БАН представи темата "Етнографски данни за населението на някои западнотракийски български села в една книга на Христо Караманджуков".

Интерес предизвика и докладът на доц. д-р Милкана Бошнакова, която обърна внимание на "Малко известни страни от обществената дейност на Христо Караманджуков" Тя обобщи дейността на известния родопчанин в три аспекта – книжовно-публицистична просветна дейност, обществено-благотворителна и членството му в други дружества и съюзи.

Златка Петрова от РИМ "Стою Шишков" разгледа "Революционните идеи на Христо Караманджуков до 1903 г."

Доц. д-р Румен Ковачев от НБКМ – София поднесе изключително интересна информация от Османския кадастър за някои селища от Централните Родопи през 17 век.

Александър Маринов се спря на участието на Хр. Караманджуков в списването на в-к "Родопски глас", който е един ярък пример за това как трябва да се прави сериозна журналистика в полза на цялото общество.

Второто пленарно заседание започна с доклада на Величко Пачилов за връзките на "Христо Караманджуков и златоградчани", които са го ценили като разумен и авторитетен ръководител в национално-освободителното движение, на когото са имали пълно доверие и на когото са разчитали, а в неговата просветна и обществено-политическа дейност са виждали не само изразител на техните идеи и намерения за стопански и културен напредък, но и авторитетен представител на родопчани в столицата, който винаги се е отзовавал, когато са имали нужда от помощ и съдействие за решаване на техните проблеми.

Зоя Начева от Териториален архив – Смолян разгледа "Ролята на Хр. Караманджуков за преместване на гимназията от Ксанти в Райково и грижите му за нейното устройване". Тя подчерта голямата загриженост и внимание, с което той се е отнасял към просветата в Родопите независимо от огромната му служебна и обществена ангажираност. Затова гимназията в Райково остава като един от символите на неуморните грижи на Христо Караманджуков за просветното развитие и приобщаване на населението в Средните Родопи към българщината.

Ели Попова от Териториален архив – Пловдив направи преглед на богатата кореспонденция между Петър Маринов и Христо Караманджуков като се спря по-конкретно на дейността на Дружба "Родина", отразена в съхранените в ТА-Пловдив 300 писма – един неизчерпаем източник на сведения за дружбата, на политическия живот в Смолянско, на интересите, живота и дейността на двамата кореспонденти – автентични сведения, почти неизучени от изследователите.

Мария Гогова от Съюза на учените, филиал Смолян разгледа "Българомохамеданският проблем на страниците на сп. "Родопа" на Христо Караманджуков". Тя проследи рубриката "За българите мохамедани" където "нашият въпрос" е поставен констативно и в същото време дълбоко е осъзнат, причинно е обоснован. За първи път се набелязват в тази рубрика и мерките, които не само ще решат "нашия въпрос". От страниците на списанието се призовава: "Достатъчно сме тънали в забвение. Дошло е време и ние да покажем на света, че сме чеда на тази държава и членове на славянския род... Ние можем да сме мохамедани, но по кръв сме чисти българи и това трябва всеки да разбере и знае."

Доц. Елена Меракова допълни образа на Караманджуков като се спря върху първите му педагогически стъпки в родния край като учител в с. Карлуково през 1895/96 г. Преди да бъде завладян от революционните идеи на своето време, той знае, че без просвета родопчани няма да получат своята свобода и залага на учителската професия. Младият учител гледа на нея не само като средство на препитание, но и като цел в борбата против невежеството, в борбата за духовното издигане на родопчани.

В докладите и последвалата дискусия се очертаха някои нови моменти от личността и делото на Христо Караманджуков, на неговата роля за съхранение на българщината в Родопите, за развитието на просветата и отстояването на националните интереси в този пограничен регион.

Акад. Георги Марков обяви, че материалите от конференцията ще бъдат издадени в специален сборник.

Конференцията завърши с представяне на книга за Христо Караманджуков, съвместно издание на Териториален архив - Смолян с Издателство "ТАНГРА ТанНакРа", изготвена на база съхранените във фонда на Петър Маринов спомени и оригинални писма след 30-те години на XX век.

Зоя Начева – началник на ТА-Смолян